

C İ L T 2

S A Y I 1

Y I L 2 0 2 0

AKADEMİK TARİH VE ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

ATAD

JOURNAL OF ACADEMIC HISTORY AND STUDIES

V O L U M E 2

I S S U E 1

Y E A R 2 0 2 0

Mehmet Ali DURAN

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0131-8099>

POLİTİK SİYONİZM EKSENİNDE YAHUDİ DEVLETİ FİKRİ

Atıf yapmak için: Mehmet Ali Duran, “Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 1, (2020), s.135-158.

IDEA OF A JEWISH STATE AROUND POLITICAL ZIONISM AXIS

To cite this article: Mehmet Ali Duran,, “Idea of a Jewish State around Political Zionism Axis”, *Journal of Academic History And Studies*, Volume:2, Issue: 1 , (2020), pp.135-158.

Makale Geliş Tarihi: 03. 06. 2020 – Yayına Kabul Tarihi: 21. 06. 2020

ATAD

Çevrimiçi (online) erişim için <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataddergi>

ATAD

POLİTİK SİYONİZM EKSENİNDE YAHUDİ DEVLETİ FİKRİ

Mehmet Ali Duran*

Özet: Siyasal bir ideoloji olarak kabul edilen Politik Siyonizm 19. yüzyılda yeniden şekillenmeye başlamış olan Yahudi düşüncesiyle etkisiyle tekrar Filistin'e dönerek kendi ulus devletlerini kurma fikrini canlandırmış ve 1880 sonrası fiili bir proje haline dönüşmüştür. Avrupa'da yayılan milliyetçilik akımının etkisiyle 1897 yılında Basel'de devlet ve milli kimlik olgularını Siyonizm etrafında birleştiren Theodor Herzl'in liderliğinde gerçekleşmiş olan birinci Dünya Siyonist Kongresiyle Politik Siyonizm bir ideoloji haline gelmiş ve Filistin'de Yahudi Devletini kurma fikri etrafında başta Avrupa'dan olmak üzere Filistin'e Yahudi göçlerinin başlamasına sebep olmuştur. Bu bağlamda bir ulus devlet kurmak amacıyla başlamış olan Politik Siyonizm ideolojisi I. Dünya Savaşı ile birlikte de İngiltere'nin Yahudileri desteklemesiyle Filistin'de bir Yahudi Devleti kurulacağı dünya kamuoyu ile paylaşılmıştır. 1917 Balfour Deklarasyonu ile birlikte Yahudi Devleti'nin kuruluşuna giden süreç hızlanmıştır. Böylece Politik Siyonizm ekseninde Yahudilerin Filistin'e göçleri de hızlanmıştır. Filistin bölgesine yönelmiş olan Yahudi göçleri, bölgede Arap-Yahudi çatışmalarının da başlamasına sebep olmuştur. 1920'li yıllarla birlikte başlayan Arap-Yahudi mücadelesi 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşu ve bu tarihten sonrasında da devam etmiştir. Bu çalışmada İsrail Devleti'nin kuruluşunda önemli bir ideoloji olan Politik Siyonizm'in ortaya çıkışı ve sonrasında bu ideolojinin etkisiyle Yahudilerin kendileri için vaat edildiğine inandıkları Filistin topraklarına gelip yerleşme süreci; ayrıca Filistin'e Yahudi göçleri sonucu Filistin'de meydana gelen nüfus değişimleri ve arşiv belgeleri ışığında yerel Filistin yönetimlerinin Yahudi göçlerine karşı yaklaşımları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Yahudiler, Siyonizm, Vaat edilmiş toprak düşüncesi, Diaspora, Yahudi göçleri, Theodor Herzl

IDEA OF A JEWISH STATE AROUND POLITICAL ZIONISM AXIS

Abstract: Zionism, which is accepted as a political ideology, revived the idea of establishing its own nation-states by returning to Palestine with the influence of the Jewish thought, which began to be reshaped in the 19th century and became an actual project after 1880. Under the influence of the nationalist movement that spread primarily in Europe, Political Zionism became an ideology with the first World Zionist Congress, which took place in Basel, 1897, with the leadership of Theodor Herzl, who united the state and national identity phenomena around Zionism and it resulted in the beginning of Jewish migration especially from Europe to Palestine around the idea of establishing a Jewish state. In this context, the ideology of political Zionism, which started with the aim of establishing a nation-state, was shared with the world public that a Jewish State would be established in Palestine with the support of the Britain during the First World War. With the 1917 Balfour Declaration, the process leading to the establishment of the Jewish State was accelerated. Thus, the migration of Jews to Palestine accelerated along with Political Zionism. Jewish migration to the Palestinian region brought about Arab-Jewish conflicts in the region. The Arab-Jewish struggle that started with the 1920s continued after the establishment of the State of Israel in 1948. In this research; the emergence of Political Zionism as an important ideology in the establishment of the State of Israel; the process of Jews' settling in Palestinian territories which was believed to be promised for them; and moreover the approaches of local Palestinian administrations on Jewish migration to Palestine and its effects on the population changes with the help of archive documents were examined.

Keywords: Palestine, Jews, Zionism, Idea of a Promised land, Diaspora, Jewish migration, Theodor Herzl

* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, mehmetaliduran66@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0131-8099>

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

Giriş

Siyasal bir ideoloji olarak kabul edilen modern politik Siyonizm, hem batı Avrupalı hem de Doğu'daki Yahudi düşünürlerin oluşturduğu deneyimlerin ve fikirlerin kaynaşması olarak kabul edilmiştir.¹ Dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Yahudiler için Siyonizm (milli bir şuur etrafında birleşmeleri) hareketi XIX. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da hız kazanan milliyetçilik hareketiyle yakından bağlantılıdır. Avrupa'da milliyetçilik akımının güçlenmesi, Avrupa'nın çeşitli ülkelerine dağılmış olan Yahudileri de milliyetçiliğe (esasında din-kültür) sevk etmiştir. Bu bağlamda farklı ülkelerde yaşayan Yahudiler din-kültür milliyetçiliği esasında kendi milli kültürlerini incelemeye ve geliştirmeye başlamışlardır. Eski Yahudi kültürünün incelenmesi bu topluluğun dine dayanan milli duygularının uyanmasına ve bunun sonucunda da gözlerini Zion'a, Kudüs şehrinin kurulduğu ve Süleyman mabedinin² olduğu yere, çevirmelerine sebep olmuştur. Bu bağlamda politik Siyonizm Avrupa milliyetçiliğinin etkisiyle doğmaya başlamıştır.³ Bu çalışmada Yahudilerin Politik Siyonizm ekseninden Filistin'e yönelen göç hareketleri ve İsrail Devletinin kuruluşuna giden süreçte Politik Siyonizm'in önemi ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle Politik Siyonizm'in İsrail Devletinin kurulacağı yer olarak görmüş olduğu Filistin neresi ve bunun Siyonist hareket için önemi nedir? Sorularına açıklık getirmek önem arz etmektedir. Filistin olarak tanımlanan coğrafi bölge insanlık tarihi boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca Filistin toprakları üç semavi dinin ortaya çıktığı bölge olması; yine bu üç semavi dince kutsal kabul edilen Kudüs şehri içinde bulundurması sebebiyle tarih boyunca çeşitli dinsel mücadelelerin merkezi olmuştur. Filistin adı M.Ö. XII. yüzyılda Kavimler göçü sırasında deniz yoluyla buraya gelmiş olan Filistler'den almıştır⁴. Günümüzde Filistin olarak adlandırılan bölge

¹ Alan Boyer, *Siyonizm'in Kökenleri*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992), 7.

² Mabet: Arapça ibadet manasından türetilmiş olan ve ibadethane, ibadet edilen yer, ibadete mahsus bina anlamına gelen ma'bed kelimesi, bir dine bağlı olanların belli zamanlarda toplu olarak veya tek başlarına ibadet etmeleri için yapılmış özel mekanları tanımlamak için kullanılmıştır. Yahudiler için Süleyman Mabedi ve "kutsal ev" anlamında İbrance Beit ha-Mikdaş, Arapça Beytülmakdis olarak anılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Güç, "Mabet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedi*, C.27, Ankara, (2003), 276-279.

³ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994), 12.

⁴ M. Lutfullah Karaman, "Filistin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedi*, C. 13, İstanbul, (1996), 89.

tarihsel süreçte *Pelesheth*, *Plashet*, Plishtin ülkesi veya “Filistinlilerin Ülkesi” olarak nitelendirilmiştir. Farklı isimlerle nitelendirilmiş olan bu topraklar üzerinde yaşayan topluluğun tarihi oldukça eskidir. İbraniler bu yerli halkı Palishtin olarak adlandırırken, bölgeye de Plesheth adını vermişlerdir. Romalılar ise bu bölgeyi Palestina olarak isimlendirmişlerdir⁵. Bölge tarihsel süreçte çeşitli kavimlerin göçlerle gelip yerleşimine ve bu yerleşimlere karşı gelen güçlerin pek çok istila ve fetih hareketlerine maruz kalmıştır. Bu sebeple Filistin diye adlandırılan toprakların siyasi sınırlarını belirlemek zordur. Ancak bölgenin coğrafi sınırlarını Suriye ile Mısır ve Akdeniz ile Şeria nehri arasında kalan topraklar olarak tarif edilebilir. Bu bağlamda bakıldığı zaman bölgeyi dört kısma ayırmak mümkündür. Ortadaki dağlık kesim veya yüksek yaylalar kısmı, genellikle kuzeyden güneye olmak üzere, Safed ve Nazareth (Nasıra) şehirleri ile Tabor dağının bulunduğu Galilee (Celile) bölgesi; ortada, Nablus şehrinin bulunduğu ve batıda Carmel dağına kadar uzanan Samaria (Samiriye) bölgesi; daha güneyde, Şeria nehrinin Ölüdeniz’e döküldüğü yerden başlayıp Kudüs, Beytülahim ve Hebron (Halil-ür Rahman) şehirlerinin bulunduğu Judea (Yahudiye) bölgesi ve daha güneyde de Beersheba (Bir-üs Sebi) şehrinin bulunduğu Necef Çölü olmak üzere dört kısma ayrılmıştır. Filistin olarak adlandırılan bölgenin tarihsel süreçlerde göçlere ve istilalara maruz kalmasının en önemli sebebi, bölgenin zengin ve stratejik konumunun yanı sıra buranın üç büyük ilahi dinin ortaya çıkmış olduğu yer ve bu dinlerin gelişmesinde oynadığı rol kabul edilmiştir. Üç büyük ilahi dinin ortaya çıkmış olduğu yer olması bölgenin bu kutsiyete atfen Arz-ı Mev’üd veya Arz-ı Mukaddes olarak isimlendirilmiştir⁶.

Filistin’in ilk halkı, Arabistan yarımadasından göç eden Sami ırkından insanlar olmuştur. M.Ö. 20.000 yılında bölgede yaşandığı düşünülen iklim değişikliği sonrası açlık ve kıtlık yaşanması sonrası bölge halkı Arabistan yarımadası dışında başka yerlere (Filistin, Suriye ve Lübnan gibi) göç etmiştir. Günümüz tarihçilerine göre M.Ö 5000’lerden sonra Arabistan dolaylarından bu topraklara ilk defa göç edip gelen ve Arapların atası kabul edilen Amalikalılar olmuştur. Daha sonraları Filistin’e yönelmiş olan ilk göç dalgası ile M.Ö.5.000-3.000 yılları arasında gelen Kenani’ler olmuştur. Filistin için İncil’de de Kenaneli, Kenan diyarı olarak geçmiştir. Kenani’lerden sonra ise Fenikeliler ve Aramiler bölgeye gelip yerleşmiştir. Yine günümüz tarihçilerine göre Kudüs şehrinin de Kenanilerin bir kolu olan Yebusi’ler

⁵ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*, 3.

⁶ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*, 3-4; Karaman, “Filistin”, 89.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

tarafından M.Ö. 5000'ler civarında kurulmuş olduğuna yer verilmiştir. Kenaniler Kudüs şehri için Roshilem, Shalem, Shalum , Orossalem ve Roshalm isimler kullanmışlardır. Tevrat'ta da Kudüs şehri Yebus veya Orossalem, Shalim veya Salim adları kullanılmıştır⁷.

1. Yahudilik, Siyon ve Vaat Edilmiş Toprak Düşüncesi

Yahudilerin Filistin ile olan tarihi bağlarının temeli Tevrat'a dayandırılmıştır. Tarihsel süreçte İbrani, Yahudi, İsrailoğulları ve Musevi olarak adlandırılmış olan Yahudilik, esasında tek Tanrı'nın birliğine dayanan bir din olarak tanımlanmıştır⁸. Tek tanrı inancına dayanan en eski din olarak kabul edilmiş olan Yahudilik, yayılım ve etkisi bakımından bir dünya dini olma özelliğine sahip olarak kabul edilmiş olsa da iç dinamizmi bakımından hem millî hem evrensel unsurlar taşımıştır. Yahudilik, inanç sistemi bağlamında bir din olmanın ötesinde bir yaşam tarzını ve dinî-etnik kimliği ifade etmiştir. Yahudiliğin etnik kökenleri ilk İbrani atası kabul edilen Hz. İbrahim'e ve ondan sonra gelen iki İbrani atasına, Hz. İshak ile Yakup'a dayandırılmıştır⁹. Tevrat'ın ilk bölümü Tekvin (yaratılış) kitabında Yahudi kavmini başlangıcı Yahudi dininin kurucusu olarak kabul edilen İbrahim (Abram veya Abraham) dayandırılmıştır. Bu konuda Tevrat'ın birinci kitabı Tekvinde şu ifade yer almıştır¹⁰:

"...Ve artık adın Abram çağırılmayacak, fakat adın İbrahim olacak; çünkü seni bir çok milletlerin babası ettim. Ve seni ziyadesiyle semereli kılacağım ve seni milletler yapacağım ve senden krallar çıkacaklar..."

Yahudiler kendilerini Tanrı tarafından seçilmiş kavim olarak görürken, Filistin bölgesinin de kendilerine vaat edilmiş olan topraklar olarak kabul etmişlerdir. Bu konuda Tevrat'ın birinci kitabı Tekvin' de şu ifadeler yer almıştır: *"...Ve sana ve senden sonra zürriyetine, Allah olmak için seninle ve senden sonra zürriyetinle benim aramda ahdimi, nesillerince ebedi ahit olarak sabit kılacağım. Ve senin gurbet diyarını, bütün Kenan diyarını, sana ve senden sonra zürriyetine ebedi mülk olarak vereceğim..."* Tevrat'ta yer alan efsaneye göre İbrahim'in

⁷ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*, 5-6; Karaman, "Filistin", 89-90.

⁸ Salime Leyla Gürkan, "Yehova", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.43, İstanbul, (2013), 390-391; Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*, 6.

⁹ Salime Leyla Gürkan, "Yahudilik" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.43, İstanbul, (2013), 187.

¹⁰ *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil), Tekvin/ Bab 17, (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1969),12-14.*

Kenan diyarında bulunduğu sırada yapmış olduğu bir kahramanlık sonrası Allah bir gece İbrahim'in rüyasına girerek şöyle demiştir: “O günde Rab Abramla ahdedip dedi: Mısır ırmağından büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar, bu diyarı, Keniler, ve Kenizziler, ve Kadmonileri, ve Hittileri, ve Perizziler, ve Refaları, ve Amorileri, ve Kenanlıları, ve Girgaşileri, ve Yebusileri senin zürriyetine verdim”.¹¹ Bu bağlamda Yahudilikte Allah'ın Nil'den Fırat'a kadar olan toprakları İsrailoğullarına bahşettiğine düşünceci hakim olmuştur.

İbrahim'e atfen İbrani olarak adlandırılmış olan Yahudiler Yakup'tan sonrada Yahudi veya İsrailoğulları olarak ifade edilmiştir. Tevrat'ın birinci kitabı Tekvinde İsrail kavramı şöyle belirtilmiştir: “...Ve Allah ona dedi: Senin adın Yakubdur; ancak adın Yakub çağırılmayacak, fakat adın İsrail olacaktır ve onun adını İsrail koydu...” Devamında ise yine İbrahim ve İshak'a verilmiş olan toprakların bu soyun devamı olarak kabul edilen Yakup'a da Tanrı tarafında bu toprakların vaat edilmiş olduğu vurgusu yapılmış ve onun soyunun da seçilmiş olduğuyla ilgili Tevrat'ın Tekvin Bab 35'inci bölümünde şu şekilde belirtilmiştir: “... Ve Allah ona dedi: Ben Kadir Allah'ım semereli ol ve çoğal; senden bir millet ve milletler cumhuru olacak, ve senin sulbünden krallar çıkacak; ve İbrahime ve İsaka verdiğim diyarı sana vereceğim, ve senden sonra diyarı senin zürriyetine vereceğim...”¹²

Yahudi veya Yahudilik kavramlarının kökenine bakıldığında ise Arapçada yehüd, İbranicede yehudi şeklinde ifade edilen bu kavram; Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Muhammed Dönemi'nde yaşamış olan ve Hz. Musa şeriatına bağlı olma manasında İsrailoğulları'nın devamı olarak görülmüştür. Bu kavramın nereden ortaya çıktığı konusunda iki farklı yaklaşım yer almıştır: Bunlardan ilki, Hz. Musa zamanında İsrailoğulları'nın buzağı heykellerine tapmaları ve sonrasında pişman olmaları sonucu Allah'a “hüdna ileyke” (biz sana döndük) demeleri iken diğeri de Yehüd'ün bir kabile ismi olarak Hz. Yakup'un on iki oğlundan biri olan Yehuza'ya nispetle “yehüz” iken ‘zal’ harfinin ‘dal’ harfine çevrilmesiyle Arapçalaştığı yönünde olmuştur¹³.

“Yahudi” adı nereden geldiğiyle ilgili ise Tevrat'ta Hz. İbrahim'e vaat edilmiş olduğu söylenen topraklara yerleşen 12 İsrail kavminden biri olarak kabul edilen Yahudaoğullarını ve bunların şuan ki Filistin'in Kuzeyinde

¹¹ Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil), Tekvin/ Bab 16/17, 12-14.

¹² Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil), Tekvin/ Bab 35, 35.

¹³ Salime Leyla, Gürkan, “Yahudi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.43, İstanbul, (2013), 182.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

kurdukları Yahuda Krallığı'nın kökenini ifade ederken Yahudi adı kullanılmıştır. Yahudi adı Babil sürgününden (M.Ö. 586) sonra ki dönemde ise İsrailoğullarına özgün dinsel kimliği ve Tanrı ile aralarında yapılmış olduğu düşünülen anlaşmayı benimseyen inananların tamamını nitelemek için kullanılmıştır¹⁴. Tevrat'a göre Musa'nın önderliğinde Yahudilerin Mısır'dan çıkarılmış olduğu ve burada Sina dağına gelerek orada Tanrı ile ahidleşmesi Yahudi tarihi için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sina dağında Musa'ya verilmiş olan "Sina Ahdi" diye adlandırılacak olan bu ahit kapsamında Yahudilikte Tanrı olarak kabul edilen Yahve tarafından Hz. Mûsâ'ya İsrailoğulları'nın uyması gereken kuralları içeren Tevrat verilmiştir¹⁵. Buraya kadar ifade edilmiş olan vaat edilmiş toprak vurgusu bundan sonra Yahudi veya Yahudilik tarihinde İsrail devletinin kuruluşuna kadar varlığını sürdürmüştür.

Genel anlamda Siyonizm tabiri Arz-ı Mev'ud, yani Filistin dışındaki kalan bütün Yahudileri bu bölgede toplamak ve sonra da Süleyman Mabedi'ni Siyon Dağı üzerinde yeniden inşa etmek amacı olarak ifade edilmiştir. Siyonizm teriminin kökü olan Siyon kelimesi, İlkçağ'dan bu yana Kudüs olarak nitelendirilmektedir. Yahudilerin ilk kutsal tapınaklarının MÖ 587'de Babilliler tarafından yıkılması ve Yahudilerin Babil'e sürgün edilmesinden sonra Siyon'a özel bir anlam yüklenmiştir. Siyon, yurtlarından kovularak Babil'e sürgün edilen Yahudi halkının Filistin'e dönme arzu ve özlemi anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Herzl'e kadar Siyonizm duygusal, kültürel ve milli bir hareketi ifade ederken Herzl ile birlikte bu hareket toprağa, yani devlete dayalı Siyasal Siyonizm'e dönüşmüştür. Siyasal Siyonizm fikri ise Yahudilerin de bir devlet kurma hakkına sahip oldukları düşüncesinden ortaya çıkmıştır. Siyon kelimesi yaklaşık 2.500 yıldır kullanılmasına rağmen siyasal bir düşünce akımını simgeleyen bir anlam olarak ilk kez 19. yüzyılın son çeyreğinde bir Rus Yahudisi olan Nathan Birnbaum tarafından siyasal düşünceler literatürüne sokulmuştur. Birnbaum, çıkarmış olduğu Kendi Kendine Kurtuluş adlı derginin 1 Nisan 1890 tarihli sayısında Siyonizm'i, Yahudileri Filistin'e yerleştirme amacını güden ve üyelerini Yahudilerin oluşturduğu bir siyasal parti örgütünün kurulması olarak belirtmiştir. Bu terim kısa süre içinde Yahudi çevrelerce benimsenmiş ve Yahudi milliyetçiler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Yahudilerce

¹⁴ *Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını*, (İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları), 1997, 1.

¹⁵ *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil)*, Çıkış/ Bab 15-25, 68-78.

kutsal kabul edilen Tevrat'a göre Yehova Filistin topraklarını kıyamete kadar İbrahim Peygamber ve onun soyuna vermiştir. Bu inanç çerçevesinde Yahudiler için Siyon olarak kabul edilmiş olan Kudüs ve çevresine dönme, Yahudilerce kral olarak kabul edilmiş olan Süleyman tarafından yapılan kutsal mabeti Beyt-i Makdis'i yeniden inşa etme, daha sonra stn Yahudi ırkını Nil'den Fırat'a ve nihayet bütün dünyaya her türlü g bakımından hâkim kılmak ana prensip olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda Siyonizm bu hedefleri gerçekleştirmenin adı olmuştur. Bu inanç Yahudilerin benliklerine öylesine işlemiştir ki, bir gün diasporadaki¹⁶ bütün Yahudilerin, onları kutsal topraklara yeniden götürecek bir Mesih'in öncülüğünde Kral Davud'un altı köşeli yıldızı altında toplanacağına inanmış ve bu düşüncenin gerçekleşmesini beklemiřlerdir¹⁷.

1900 yıl önce Roma tarafından bu kutsal topraklardan sürülerek diasporaya dağılmış olan Yahudiler, 1900 yıllık bir aradan sonra tekrar Siyon'a dönmeye karar vermiştir. Böylece Yahudiler için Siyonizm kavramı Filistin'e, dahası kutsal Őehir Kudüs'e bir anlam yüklemiş ve Kudüs'n yanı başındaki "Siyon Dağı" olarak nitelendirilmiş olan bölgeye dönüş olarak kabul edilmiřtir¹⁸. 19. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmış olan siyasi Siyonizm hareketinin ncleri Filistin'e dönüşe vurgu yaparken bu bölgeyi insansız, tamamen boş bir araziden meydana gelen bir coğrafya olarak görmüşlerdir. Bu bağlamda Siyonizm nc isimlerinden olan Theodor Herzl gibi Siyonistler Filistin için kullanmış oldukları, "Topraksız bir halk için halsız bir toprak" ifadesini bu söylemi açıkça ortaya koymuřtur¹⁹.

2. Politik Siyonizm Doğuşu ve Theodor Herzl

Dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Yahudilerin milli bir Şuur etrafında birleşmeleri, yani Siyonizm hareketinin (Filistin'de bir Yahudi devleti kurma fikri) ortaya çıkışı, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da hızlanmış olan milliyetçilik hareketiyle bağlantılı olmuştur. 1871 yılında Almanya'nın

¹⁶ Diaspora: Yahudi düşünce dünyasında tarihsel süreçlere göre ya "galut" (İbranice sürgün) veya diaspora Şeklinde kullanılmıştır. Rifat N. Bali, *Aliya: Bir Toplu Gn yks (1946-1949)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 3. Baskı, 2009), 27.

¹⁷ Mim Kemal ke, *Siyonizm'den Uyarlık atışmasına Filistin Sorunu*, (İstanbul: Ufuk Kitapları, 2002), 22-23; *Türk-İsrail İlişkilerinin Dn-Buğn-Yarını*, 1-8; Telliğlu Ömer, *Filistin'e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2018), 21-22.

¹⁸ İlyas Kara, *Hamas*, (İstanbul: Ra Kitap, 2006), 15; *Türk-İsrail İlişkilerinin Dn-Buğn-Yarını*, 7.

¹⁹ Telliğlu, *Filistin'e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)*, 22.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

kuruluşu Avrupa'da milliyetçi hareketleri hızlandırmıştır²⁰. 19. yüzyılın ürünü olan siyasi Siyonizm hareketi Avrupa'yı milliyetçilik akımının etkisiyle Yahudi önderleri tarafından da milliyetçilik kavramı Musevi dininin ötesinde, bir milliyeti oluşturan unsur olarak görülmeye başlamıştır. Yani milliyetçilik, 19. Yüzyıla kadar sadece dini bir mesele olarak görülen Siyon'a dönüş konusunu artık etnik unsura dayalı bir ideolojiye dönüşmesini sağlamıştır.²¹ Bu dönüşümün önde gelen ismi ise Leo Pinsker (1821-1891) olmuştur. Siyon Aşıkları hareketinin de lideri olan Pinsker, 1882 yılında yazmış olduğu "Auto -Emancipation" adlı eseriyle Yahudilerin otonom bir yerleşim alanı inşa etmesi düşüncesini savunmuştur²². Pinsker'in Yahudi yurdu konusunda fikri ise şöyledir²³:

"Yahudiler yaşayan bir millet değildir. Onlar her yerde yabancı kalmışlar ve hakaretle muamele görmüşlerdir... Yahudilerin medeni ve siyasi hürriyetlerinin verilmesi diğer milletlerin gözünde onların itibarlarını yükseltmeğe kafi gelmez... Yegane ilaç bir Yahudi milletinin, kendi toprağında yaşayan bir milletin meydana getirilmesidir. Milletler arası Yahudi meselesi milli bir hal şekli almalıdır. Bu hareket şüphesiz yavaş yavaş olmalıdır... Yahudi ileri gelenlerinin yapacağı bir kongre ile Yahudilerin tekrar canlanmasına yarayacak yol açılmalıdır."

Yahudilerce kendilerine vaat edilmiş olarak kabul edilmiş olan topraklarda milli hâkimiyet esasına dayalı, müstakil bir Yahudi devleti kurulması fikrini savunmuş olan Pinsker'in²⁴ geliştirmiş olduğu yukarıda belirtilmiş olan fikri plan, bu dönemde yaygın bir Yahudi ulusçuluğu fikrinin henüz oluşmamış olmasından dolayı Avrupa'daki Yahudi kamuoyunda beklediği desteği görmemiştir²⁵.

Siyonizm'in eylem açısından pratiğe dönüşmesi, 1880'lerde Rusya'da ortaya çıkmış olan Yahudi karşıtlığı (anti-semitizm) karşısında Rusya Yahudilerinin Filistin'e göç etmek zorunda kalmalarıyla birlikte Yahudilerin Filistin'de bir anavatana sahip olmak için yürütmüş oldukları Siyonizm hareketi ile

²⁰ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*, 12.

²¹ Turan Ömer, *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, (İstanbul: Acar Matbaacılık, 2003), 145.

²² Tellioglu, *Filistin'e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)*, 47-48.

²³ Celal Tevfik Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, (İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1942), 37.

²⁴ Turan, *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, 145.

²⁵ Tellioglu, *Filistin'e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)*, 48.

bařlamıřtır²⁶. Rusya'da başlamış olan Yahudi karşıtlığı sonucunda Yahudiler, ilk defa diasporada örgütlenemeye başlamışlardır. Bu bağlamda 1881 yılında Odessa'da Hovevei Zion, Zion'u seveneler veya Zion Aşıkları adlı bir dernek kurarak Siyonizm'in ilk adımını atmışlardır. Bu derneğin amacı, Yahudileri Filistin ve Kudüs'e yerleşmelerini sağlamak olmuştur. 1894 Eylül'üne gelindiğinde ise Siyonizm için yepyeni bir evre başlamıştır. Bu tarihte Fransız ordusunda Almanlar lehine casusluk hadisesi meydana gelmesi üzerine Alfred Dreyfus adlı Yahudi asıllı bir yüzbaşı hadisenin faili olarak yakalanmıştır. Suçlu olduğuna dair delillerin yeterli olmamasına rağmen hapse mahkûm edilip ordudan çıkarılmıştır. Fakat bu konuda Fransa'da tartışmalar devam etmiştir. Devam eden süreç içinde Dreyfus hadisesi Fransa'da yeni bir antisemitizm dalgasının patlak vermesine de sebep olmuřtur²⁷. Bu durum henüz üniversite yıllarında Avrupa'daki Yahudi karşıtlığıyla yakından ilgilenen Herzl'i takip etmiş olduğu bir antisemitizm şeklinde ortaya çıkan bu Dreyfus davasını çok etkilemiştir. Bunun neticesi olarak Yahudilerin geleceği konusuna eğilen Herzl çareyi Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasında görmüş ve 1896'da Yahudi Devleti (Der Judenstaat) adlı bir kitapla fikirlerini yayınlamıştır. Ona göre Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulabilmesi için her şeyden önce dünyadaki bütün Yahudilerin teşkilatlanması gerekmektedir. Herzl bu kitabında Yahudilerin bir ulus vücuda getirecek ve bir devlet kurabilecek özelliklere sahip olduklarına inancının tam ve kesin olduğunu, Yahudi meselesinin ne sosyal ne dini bir mesele, keza onun milli bir mesele olduğunu dile getirmiştir. Çözümü de ancak, bir meclis dâhilinde medeni dünya milletleriyle anlaşarak, onu siyasal bir dünya meselesi yapmakla mümkün görmüřtür²⁸.

Herzl'e göre; Yahudi sorunu antisemitizmin bir sonucu olarak gelişmişti. Yahudilerin içinde yaşadığı bütün milletler ya gizliden ya da açıktan antisemitist olduğunu belirterek şunları söylemiştir ²⁹: *"Biz bir devlet, hem de örnek bir devlet kuracak kadar güçlüyüz. Bu amaç için gerekli beşeri ve maddi malzemeye sahibiz... Bir ülkenin tüm haklı ihtiyaçlarını tatmin edecek büyüklükte dünya üzerinde bir yerde bize egemenlik verin, gerisini kendimiz tamamlarız."* Bu

²⁶ Fahir, Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 362, Ankara, 1975), 514.

²⁷ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, 13-16.

²⁸ Öke, *Siyonizm'den Uygarlık Çatışmasına Filistin Sorunu*, 42: Süleyman Kocabaş, *Vaat Edilmiş Toprak Filistin İçin Mücadele Türkiye ve Siyonizm*, (İstanbul: Vatan Yayınları, 1987), 145.

²⁹ Öke, *Siyonizm'den Uygarlık Çatışmasına Filistin Sorunu*, 42.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

ifadeler Yahudilerin bir ulus meydana getirecek ve bir devlet kurabilecek özelliğe sahip olduklarına olan inancını ortaya koymuştur.

Leo Pinsker'in "Yahudi ileri gelenlerinin yapacağı bir kongre ile Yahudilerin tekrar canlanmasına yarayacak yol açılmalıdır" şeklinde ifade ettiği düşünce işte bu noktada Herzl tarafından gerçekleştirilecektir³⁰. Herzl, 27 Ağustos 1897 tarihinde İsviçre'nin Basel kentinde üç gün sürecek olan, Birinci Siyonist Kongresi'ni toplamaya muvaffak olmuştur. Bu kongreye iki yüzü aşkın delege katılmıştır. Herzl bu kongre ile her sosyal tabakadan ve düşünceden Yahudileri aynı çatı altında toplayan adeta küçük bir Yahudi akımı başlatmıştır. 1897'de toplanan bu kongreye en fazla katılım Rusya'dan olmuştur. Basel Kongresi'nde Dünya Siyonist Teşkilatı'nın temeli atılmıştır. Ayrıca "Filistin'de Yahudilere bir yurt" hedefiyle hareket edilerek Siyonizm'e siyasal bir nitelik kazandırılmıştır. Başkanlığına da Theodor Herzl'in getirilmiş olduğu bu kongrede Siyonist hareketin amaçları, bu amaçlara ulaşmak için gerekli araçları ve bu araçları kullanacak bir yürütme heyeti belirlenmiştir³¹. 1897 tarihinde gerçekleşmiş olan ilk Siyonist Kongresinin de şu hedefler belirlenmiştir³²:

"Siyonizm Yahudi milletine Filistin'de amme hakları ile teminat altına alınmış bir yurd ihdasına gayret etmektedir. Kongre bu gayeye ulaşmak için şu çareleri düşünmektedir: 1- Yahudi ziraat ve sanayi işçileri ile Filistin'in iskan edilmesine devamlı bir şekilde girişilmesi, 2- Bütün Yahudilik alemi münasip mahalli ve milletler arası kurumlar vasıtası ile her memleketin kanunlarına uygun bir şekilde teşkilatlandırmak ve birbirine bağlamak, 3- Yahudi milli duygu ve şuurunu takviye ve teşkil etmek, 4- Lüzumlu yerlerde Siyonizm gayelerine erişilmek maksadiyle hükümetlerin rızalarının istihsaline doğru hazırlık tedbirleri almak."

1897'de Basel'de toplanan ilk Siyonist Kongresi'nde, Filistin'de Yahudi halkı için hukuken tanınan bir yurt sağlama hedefi benimsenmiş ve Dünya Siyonist Örgütü'nün kurulmasına karar verilmiştir.³³ Kongrenin bitiminden üç gün sonra Herzl anı defterine şunları yazmıştır: "Ben Basel'de bir Yahudi devleti tesis

³⁰ Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 37.

³¹ Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, 514: Öke, *Siyonizm'den Uygurluk Çatışmasına Filistin Sorunu*, 45; *Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü -Yarını*, 8.

³² Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 41.

³³ Cleveland, William L, *Modern Ortadoğu Tarihi*, Çev. Mehmet Hamurcu, (İstanbul: Agora kitaplığı, 2008), 269.

ettim. Ben bunu bugün yüksek sesle söylesem bütün dünyadan bir kahkaha tufanı yükselir. Fakat bundan beş sene sonra belki elli sene sonra ise muhakkak herkes bunun böyle olduğunu anlayacaktır.”³⁴

1897 gerçekleşen birinci Siyonist Kongresin de belirlenmiş olan hedefleri gerçekleştirmek için Herzl çalışmalarına başlamıştır. Bu bağlamda Herzl, Filistin’e Yahudilerin yerleşmesi için II. Abdülhamit’i ikna etmek üzere 1896 ile 1902 yılları arasında İstanbul’a beş kez gelmiştir.³⁵ Herzl’in İstanbul’a geliş amacını Göze, Herzl’in 5 Ekim 1898’de Londra’da hatıralarına yazdıkları üzerinden değerlendirmiştir. Herzl’in İstanbul’a gelmesinin iki hedefi olduğunu belirten Göze, bunlardan ilkinin Osmanlı hükümetinin desteğini almak, ikincisinin ise bu sıralarda İstanbul’da bulunan Alman imparatoru Guillaume ile karşılaşabilmek olduğunu ifade etmiştir. Herzl Alman imparatoru konusunda hatıralarında şu notu düşmüştür³⁶:

“Mesele mühimdir. Kayzer dinamik politikası icabı Türkiye’ye ve oradan Kudüs’e gitmek üzeredir ve Almanya’nın Türkiye üzerinde büyük tesiri vardır. Herzl bunu bilmektedir. Kayzer’e ve diğer Almanlara planı şöyle taktim etmiştir. “Almanya Siyonistlere Sultan nezdinde sahip çıkabilir. Onların böyle bir teşebbüsü batı kadar doğunun da yararınadır.” Herzl defterine “garip talih, Siyonizm sayesinde Yahudilerin Almanya’yı yeniden sevmeye başlayacaklardır.”

Herzl, İstanbul’a geldiğinde II. Abdülhamit’e yurtlarının sınırlarını; “Kuzeyde Kapadokya Dağlarından, güneyde Süveyş Kanalına kadar olan alanı kapsamalıdır, Davud ve Süleyman’ın Filistin’i olmalıdır” şeklinde ifade etmiştir.³⁷

Herzl, Osmanlı’nın bu dönemde yaşamış olduğu ekonomik sıkıntıları kendi açısından değerlendirme yolunu seçerek Osmanlı maliyesinin bu topraklar karşılığında düzeltilmesi teklifini getirmiştir. Fakat Herzl, II. Abdülhamit ile görüşmelerinde herhangi bir sonuç alamamıştır. Öke, Herzl’in istekleri karşısında II. Abdülhamit’in Polonyalı soylu Kont Philipp’de Newlinsky vasıtasıyla Herzl’e, *Eğer Bay Herzl senin bana arkadaşım olduğun gibi bir arkadaşın ise, ona nasihat et, bu konuda bir diğer adım atmasın. Ben bir karış bile olsa*

³⁴Ergun Göze, *Siyonizm’in Kurucusu Theodor Herzl’in Hatıraları ve Sultan Abdülhamit*, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995), 54.

³⁵ Öke, *Siyonizm’den Uygurluk Çatışmasına Filistin Sorunu*, 41.

³⁶ Göze, *Siyonizm’in Kurucusu Theodor Herzl’in Hatıraları ve Sultan Abdülhamit*, 148-149.

³⁷ Kocabaş, *Vaat Edilmiş Toprak Filistin İçin Mücadele Türkiye ve Siyonizm*, 153.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

*toprak satamam... Ben canlı bir vücut üzerinde ameliyat yapılmasına müsaade edemem*³⁸” cevabını vermiş olduğunu ifade etmiştir.

Sultan II. Abdülhamit, bununla kalmamış, Yahudilerin Filistin’e yerleşmelerini engellemek için çeşitli önlemler almış ve hatta toprak almalarını engelleyici kanun dahi çıkarmıştır. II. Abdülhamit ile 19 Mayıs 1901 ve 4 Temmuz 1902 tarihlerinde sonuçsuz kalan iki görüşme daha yapan Herzl anılarına şunları yazmıştır; “*Siyonizm’in amacına ulaşması için Osmanlı’nın dağılmasını beklemeliyiz*”³⁹.

Kudüs ve çevresinde bir Yahudi devleti kurulmasını amaçlayan Siyonistler Osmanlı Devleti’nden Filistin’le ilgili bekledikleri sonuç alamayınca, yönlerini farklı bir devlete çevirmişlerdir. Bu devlet de İngiltere olmuştur. İngiltere’den Yahudi devleti için Kıbrıs, Arjantin ve Uganda teklifleri gelmiştir. Bu teklifler konusunda Herzl, Arjantin’de, Kıbrıs’ta ve son olarak Uganda’da gibi yerlerde kurulabilecek bir Yahudi devletine sıcak bakmıştır. Fakat Yahudi köktencilerin baskısıyla, kurulacak Yahudi devletinin Kudüs ve çevresinin dışında boş herhangi bir yerde kurulması fikri kabul görmemiştir⁴⁰.

Herzl tarafından başlatılan Siyonist hareket, 1904 yılında Herzl’in ölümünden sonra merkezini Viyana’dan Köln’e, oradan da Berlin’e taşınmıştır. Başını Almanya ve Avusturya Yahudilerinin çektiği Siyonizm önceleri Rusya’da yaşayan küçük bir Yahudi azınlık tarafından desteklenirken zaman içinde bu destek farklı ülkelere yayılmıştır. Siyonistlerin İngiltere’ye yönelik artan ilgisi, I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesinden bir süre sonra yoğunluk kazanmış ve İngiltere, Siyonist örgütün en büyük ilgi odağı haline gelerek öncülüğünü üstlenmiştir. Herzl’in ölümünden sonra İngiltere ile Siyonist bağlantıları gerçekleştiren Batı’daki en etkili Siyonizm taraftarı Haim Weizmann olmuştur. Aslen Rus Yahudisi olup 1910’da İngiliz vatandaşlığına geçen Weizmann liberal Manchester Guardian gazetesinin editörü C. P. Scott’la tanışmıştır. Bu tanışma Weizmann’a İngiliz parlamentosundaki muhafazakârların lideri Arthur Balfour, Winston Churchill ve Lloyd George ile tanışmasını kolaylaştırmış, onların Siyonizm’e olan ilgilerini artırmış ve

³⁸ Öke, *Siyonizm’den Uyarı Çatışmasına Filistin Sorunu*, s.52.

³⁹ Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset Savaş ve Diplomasi*, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2005), 119.

⁴⁰ Turan, *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, 155.

sıcak bakmalarını saęlamıřtır⁴¹. 1916 yılı sonuna gelindiğinde ise İngiltere’de Lloyd George başbakan, Arthur Balfour ise dışışleri bakanı seğilince Weizmann daha da g¼c kazanmıřtır⁴².

1916 yılı Ekim ayında Siyonist liderler tarafından Filistin konusunda ilk resmi teklifte bulunulmuştur. Siyonistlerin teklifleri şunlardır: “1-Filistin’de bir Yahudi idaresinin kurulmasını ve Siyonist hareketi emellerine uygun bir şekilde bu memlekete Yahudi iskanı, 2- Başlı başına bir Yahudi milleti, (tabiiyeti)’nin veya Filistin’de bir Yahudi milli birliğinin tanınmasını, 3- Filistin’in Yahudilerle iskanı için imtiyazlı veya mukavelelenmeli bir kumpanyanın teşkiline müsaade edilme.” Bu teklife cevap ise 17 Temmuz 1917’de İngiliz Dışışleri Bakanı Balfour’un kendi imzasıyla takdim ettiği mektupla gelecektir⁴³

I. Dünya Savaşı devam ederken 1880 Rusya-Odessa doğumlu ünlü Siyonist lider Vladimir Jabotinsky bir Siyon ordusunun oluşturulması ve İngilizlerin yanında savaşa girilmesi yönünde tutum takınmıştır. Böyle bir durumda müttefiklerden sayılacakları için Filistin’e sahip çıkmaya daha fazla hak sahibi olunacağı düşün¼lmüřtür. 1917’de İngiliz Savaş Bakanı Lord Derby’i ikna etmiş olan Jabotinsky, Yahudi birliği kurma hazırlıklara başlamıştır. Weizmann’dan olumlu destek görmüş olan Jabotinsky “Yahudi Lejyonu” nu kurmuştur. Ayrıca Jabotinsky, Filistin’de Allenby komutasına teğmen olarak katılırken - daha sonra kurulacak İsrail Devleti’nin başbakanlarından - David Gurion ise onbaşı rütbesiyle bu birliğe katılmışlardır. Jabotinsky’nin iddia ettiği gibi, bu adım Balfour Bildirisi’nin İngilizlerce kabul¼ yönünde olumlu bir etki sağlayacaktır. Buna Filistin’deki casusluk faaliyetleri ve uluslararası düzeyde propaganda gayretleri de eklenince, Siyonizm; artık büyük güçlerin savaş sonunda yeni bir düzen kurarken, göz ardı edemeyecekleri bir siyasi aktör olarak dünya sistemine girmiş olacaktır⁴⁴.

İngiltere Siyonist Dernekleri Başkanı Lord Rothschild 18 Temmuz 1917’de İngiliz Dışışleri Bakanı Balfour’a kendi imzasıyla takdim ettiği mektupta üç önemli öneride bulunmuştur. Bunlardan ilki Filistin’in Yahudi vatani olması, ikincisi Yahudilere kısıtlama getirilmeden buraya göç etmeleri, üçüncü ise,

⁴¹ P. Johnson, *Yahudi Tarihi*, Çev. Filiz Orman, (İstanbul: Pozitif Yayınları,2000), 392-393; *Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını*, 8-10.

⁴² Öke, Mim Kemal, *Kutsal Topraklarda Masonlar, İhanetler, Komplolar, Siyonistler, Aldanmalar*, (İstanbul: Çağ Yayınları, 1990), 286.

⁴³ Karasapan, *Filistin ve şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 44.

⁴⁴ Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, 515; Öke, *Kutsal Topraklarda Masonlar, İhanetler, Komplolar, Siyonistler, Aldanmalar*, 290-304.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

Yahudilerin burada kendi kendilerini idare etmeleridir. Bu mektuba karşılık ise İngiltere Dışişleri Bakanı Balfour'dan gelmiştir. Balfour 2 Kasım 1917'de Siyonist Federasyonu Başkanı Lord Rothschild'a gönderdiği mektupta, İngiltere'nin Filistin topraklarında Yahudilere bir yurdun tesis edilmesini kabul ettiğini resmen bildirmiştir. Bunun sonucunda Balfour Deklarasyonu adını alan belge Yahudilerin anavatan davasında dönüm noktası olmuştur. İngiltere Dışişleri Bakanı Balfour'un Lord Rothschild'e yolladığı mektubun içeriği şöyledir⁴⁵:

2 Kasım 1917

Saygıdeğer Lord Rothschild,

Yahudilerin Siyonist özlemlerine sempatisini dile getiren aşağıdaki deklarasyonun Kabin'e sunulmuş ve onun tarafından onanmış olduğunu, Majestelerinin hükümeti adına size bildirmekten mutluluk duyuyorum; Majestelerinin hükümeti, Filistin'de Yahudi halkı için bir ulusal yurt kurulmasına olumlu bakmaktadır ve Filistin'de bulunan Yahudi olmayan toplulukların yurttaş ve dinsel haklarına ya da herhangi bir başka ülkedeki Yahudilerin sahip oldukları haklara ve siyasal statüye zarar verebilecek herhangi bir şeyin yapılmaması kaydıyla bu hedefe erişilmesi için elinden gelen tüm çabaları harcayacaktır. Bu deklarasyonu Siyonist Federasyonun bilgisine sunarsanız, size minnettar olacağım. Saygılarımla, Arthur James Balfour ⁴⁶ Bu mektupla dışarı çıktığı ifade edilen İngiliz Harp Kabinesi Şef Sekreteri Mark Sykes "Dr. Weizmann bir oğlunuz oldu" dediğinde Weizmann şu cevabı vermiştir: "Eh... İlk önce çocuğu sevmeydim. Benim beklediğim değildi. Fakat bunun büyük bir olay olduğunu biliyordum. Önümüzde yeni dertlerle ancak büyük hazlarla dolu yeni bir dönem açılıyordu ⁴⁷".

1917 yılında yayınlanmış olan Balfour Deklarasyonu ve bunun ardından gelişecek olaylar, Siyonist kesimin desteğinin itilaf devletleri yönüne çekilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca 2 Kasım 1917'de yayınlanan Balfour Deklarasyonu'nu 1918 ABD Başkanı Wilson yanı sıra, İtalya ve Fransa tarafından da kabul edilip desteklenmiştir⁴⁸. ABD, Ortadoğu'da bir Yahudi devletinin var olmasının, Ortadoğu politikaları için sağlam bir dayanak oluşturacağına fikrine varmıştır. Balfour Deklarasyonu, Ortadoğu'da bir İsrail devletinin kuruluşuna giden süreçte önemli bir kilometre taşı olmuş ve bu bildiriyle Siyonizm artık uluslararası politik bir programa dönüşmüştür.

⁴⁵ Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, 515; Johnson, *Yahudi Tarihi*, 396.

⁴⁶ Kocabaş, *Vaat Edilmiş Toprak Filistin İçin Mücadele Türkiye ve Siyonizm*, 216.

⁴⁷ Öke, *Kutsal Topraklarda Masonlar, İhanetler, Komplolar, Siyonistler, Aldanmalar*, 305.

⁴⁸ Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, 515.

İngilizler bildiri yayınlandıktan tam bir ay sonra Kudüs'ü işgal etmiştir. Böylece Siyonistler Balfour'un bildirisinde sunmuş olduğu hedefleri daha rahat bir şekilde gerçekleştirebilme şansı bulmuşlardır⁴⁹.

3. Filistin'e Yahudi Göçleri ve İsrail Devletinin Kuruluşu

Filistin, 25 Nisan 1920 tarihine gelindiğinde ise İngiltere mandası yönetimi altına bırakılmıştır. Filistin'deki İngiliz manda yönetimi 22 Temmuz 1922'de Cemiyet-i Akvam tarafından da onaylanmıştır. İlan edilmiş olan manda yönetimi metninde, Siyonistlerin ulusal yurt talepleriyle ilgili 30 Haziran 1922'de şu ifadeler yer almıştır: "Yahudi halkın yüzyıllar boyunca eski yurdunun tekrar kurulacağına inanması ve onu istemesi...", Yahudi halka atalarının ülkesinde İsrail'e uzun süre tanınmamış olan fırsatı verecek bir ulusal yurt yaratmak ve eski Yahudi ülkesinde başarılı bir Yahudi, hayatını ve Yahudi kültürünü yeniden kurma olanağı verilmesi fikri ile Amerika Birleşik Devletleri Kongre ve Senatosu, Yahudi halk için Filistin'de ulusal bir yurt kurulması kararını desteklemiştir⁵⁰.

Balfour Bildirgesi yayınlandığında, 1917 yılında Filistin nüfusunun 570 bini Müslüman, 74 bini Hristiyan ve 75 bini Yahudi idi. Balfour bildirisi sonucu Filistin'e Yahudi göçleri hızlanmış ve yaklaşık 16.500 Yahudi Filistin'e göç etmiştir⁵¹.

Yahudilerin Filistin'e göçü "aliyah" olarak adlandırılan safhalar halinde olmuştur. Aliyah olarak adlandırılan ilk iki göç hareketi I. Dünya savaşı öncesi gerçekleşmiştir. Üçüncü aliyah'ı çoğunluğunu Doğu Avrupa'dan gelenlerin oluşturduğu 30 bin kadar göçmenin geldiği 1919-1923 arası göçler oluşturmuştur⁵². Filistin'e yoğun olarak Yahudi göç dalgası ise İngiliz manda idaresinin kurulmuş olduğu dönemde gerçekleşmiştir. 1921-1923 yılları arasında dünyanın çeşitli yerlerinden Filistin'e Yahudi göçleri olmuştur. Filistin'e 1921-1923 yılları arasında Polonya, Rusya, Romanya, diğer Avrupa ülkeleri, Büyük Britanya ve sömürgeleri, merkez Asya, Amerika, Ukrayna, Romanya ve Mısır gibi ülkelerden toplam 31.194 Yahudi göçmen gelmiştir⁵³.

⁴⁹ Öke, *Kutsal Topraklarda Masonlar, İhanetler, Komplolar, Siyonistler, Aldanmalar*, 308.

⁵⁰ Walter Hollstein, *Filistin Sorunu*, Çev. Cemal A. Ertuğ, (İstanbul: Yücel Yayınları, 1975), 121.

⁵¹ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, 35.

⁵² Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 282.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Çelik, "Filistin'e Yahudi Göçleri (1920-1926)", Edt: Mehmet Çelik, Alev Duran, *Türkiye'nin Bölgesel Sorunları Osmanlıdan Günümüze Ortadoğu*, (İstanbul: Hiper Yayın, 2020), 122-123.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

Filistin'e 1924-1926 yılları arasında gerçekleşen aliyah'ta ise çoğunluğunu Polonya'dan gelenlerin oluşturduğu 50 bin kişilik Yahudi göçü gerçekleşmiştir. Bu göçler 1933 Hitler ve Nazi Partisinin iktidara gelerek gücünü artırmasıyla Almanya ve orta Avrupa'dan göç dalgası hızlanmıştır. 1933-1936 yılları arasındaki beşinci aliyah'ta göçmen sayısı iki katına çıkarak 170 bin olmuştur. Siyonist Filistin'de Yahudi nüfusunu artırarak bölgede milli bir yurt iddiasını güçlendirmeyi hedeflerken, diğer yandan bu göç eden nüfus için ekilebilir toprağa ihtiyacı karşılamayı amaçlamışlardır. Bu iki amaç Siyonizm için önemli hedefler olmuştur. Bu bağlamda Filistin'e her fırsatta Yahudi göçünü artırmak için çalışmışlardır. 1931-1946 yılları arasında Filistin'deki nüfus değişimi şu şekilde olmuştur⁵⁴:

Tablo 1. Etnik Gruplara Göre 1931-1946 Yılları Arası Filistin Nüfus İstatistikleri

	Arap	%	Yahudi	%	Diğerler	%	Toplam Rakamlar
1931	864,806	82	174,139	19	18,269	2	1,057,601
1936	983,244	71	382,857	28	22,751	2	1,388,852
1941	1,123,168	68	489,830	30	26,758	2	1,639,756
1946	1,310,866	67	599,922	31	31,562	2	1,942,350

Filistin'de Yahudi nüfusunun artışına paralel olarak, Yahudilerin toprak mülkiyetinde de aynı dönemde bir genişleme görülmüştür. Yahudilerin Filistin'de 1925 yılında sahip oldukları toprak miktarı 944.000 (dönüm) iken bu miktar 1927 yılında 1.024.000 dönüme çıkmıştır⁵⁵. Yahudiler Filistin'de 1914 yılında 400.000 dönüm toprağa sahip iken bu miktar 1930 yılında 1.170.000 dönüme çıkmıştır⁵⁶.

Yahudi göçleri dünyanın farklı yerlerinden Filistin'e devam etmiştir. Filistin'e 1932-1938 yılları arasında dünyanın çeşitli yerlerinden gerçekleşmiş olan Yahudi göçleriyle ilgili istatistikleri Melka şu şekilde aktarmıştır⁵⁷:

Tablo 2. Dünyanın Çeşitli Yerlerinden 1932-1938 Yılları Arasında Filistin'e Gerçekleşen Yahudi Göç İstatistikleri.

⁵⁴ Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 282.

⁵⁵ Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 154.

⁵⁶ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, s.42.

⁵⁷ R. Melka, *Nazi Germany and the Palestine Question*, <https://www.jstor.org/stable/4282292>, Erişim Tarihi: 5.12.2019.

Ülkeler	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	Toplam 1932-1938
Almanya	352	5.392	6.941	8.630	8.180	3.611	6.733	39.839
Polonya	3.156	13.125	18.028	27.843	11.596	3.636	6.269	80.653
Romanya	504	1.411	2.031	3.890	1.444	314	519	10.113
Toplam	9.553	30.327	42.356	61.854	29.727	10.536	12.868	197.221

Filistin’de artan Yahudi nüfusu karşısında Araplarla Yahudiler arasında çatışmalar baş göstermiştir. Arap-Yahudi çatışmaları üzerine İngiltere biri 1937’de Peel Komisyonu, diğeri 1938’de kurulmuş olan Woodhead Komisyonu olan iki komisyon kurarak bölgedeki sorunu çözüme yoluna gitmiştir. Bu iki komisyonca hazırlanmış olan raporlarda çözüm Filistin’in taksimi olmuştur. Ancak bu taksim planları ne Araplarca ne de Yahudilerce kabul edilmeyince İngiltere çözümü bir yuvarlak masa toplantısı düzenlemekte bulmuştur. Bu bağlamda 7 Şubat 17 Mart 1939 tarihleri arasında Londra’da bir konferans düzenlemiştir. Fakat tarafların görüşlerini uzlaştırmak ve bir neticeye varmanın mümkün olmadığını görmüş olan İngiltere çözümü konferansı kapatmakta bulmuştur. İngiltere Filistin konusunda çözümü kendi hazırlayacağı bir formülde görmüştür. Bu formül ise İngiltere Sömürge Bakanı Malcolm MacDonald tarafından 17 Mayıs 1939 tarihinde hazırlanmış olan “The MacDonald White Paper” veya resmi adıyla “British Policy on Palestine” olmuştur. Beyaz Kitap veya Beyaz Kağıt olarak adlandırılmış olan planla Filistin’e Yahudi göçleri ve Filistin’in durumuyla ilgili düzenlemeler getirilmiştir. Üç kısma ayrılmış bu belgeye göre Filistin’de on yıl içinde bağımsız bir Filistin Devleti kurulması ve bunun içinde hem Arapların hem de Yahudilerin Filistin yönetimine katkıda bulunması istenmiştir. Yani Filistin Devletinin kurulması Araplarla Yahudiler arasındaki iyi münasebetlerin oluşmasına ve sürmesine bağlanmıştır.⁵⁸ Beyaz Kitap’ta ayrıca 1939 başlangıcından itibaren beş yıllık süre zarfında her sene Filistin’e 10.000 Yahudi’nin göç etmesine izin verilmiştir. Bu sayıya ilaveten İngiliz komiserliğin müsaadesiyle 25.000 Yahudi’nin Filistin’e göçüne izin

⁵⁸ Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 178-194; Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, 54-58.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

verilmiştir⁵⁹. Filistin (A.B.C) olmak üzere üç bölgeye ayrılmış ve A bölgesi Araplara ayrılarak burada Yahudilere toprak satışı yasaklanmıştır. B bölgesinde Yahudilerin toprak satın almaları bazı şartlara ve İngiliz Yüksek Komiserliği iznine bağlanmıştır. C bölgesi olarak nitelendirilmiş olan Hayfa körfezinden güneye doğru uzanan ve kıyı bölgesini içine alan bölgede Yahudilerin toprak satın alması tamamen serbest olacağı belirtilmiştir⁶⁰. Yayınlanmış Beyaz Kitap'ta, Yahudi milli yurdu konusu bu belgenin ilk kısmında yer almıştır. Bu kısımda Filistin'de bir Yahudi yurdunun kurulması kararı da alınmıştır. Karasapan hususu şöyle açıklamıştır: *"Balfour Beyannamesinin kastettiği Filistin'in baştan başa bir Yahudi devleti haline getirilmesi değil, ancak bu memlekette bir Yahudi Milli Yurdu kurulmasıdır"*⁶¹.

17 Mayıs 1939'da 2/39 numaralı resmi tebliğle ilan edilmiş olan Beyaz Kitap'ın kararları 18 Mayıs 1939 tarihinde Arap Yüksek Komisyonu tarafından, kararın Arap milletinin arzu ve taleplerine uygun olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir⁶². Beyaz Kitap'ın kararlarının Arap Yüksek Komisyonu tarafından reddedilmesinin farklı sebepleri olmuştur. Bu bağlamda Beyaz Kitap'ın 18. maddesinde yer alan "İmparatorluk hükümeti, bu teklifleri vazederken bütün samimiyeti ile manda ahdi mucibince deruhte ettiği vazifelerle mukayyed bulunmaktadır" diyerek, bu belgenin Arapların hukukunu ezdiği, emellerini kırdığı, güvenliklerini yok ettiği ve haklarını ihlal ettiği belirtilmiştir. 10. maddede ise "imparatorluk hükümetinin istihdaf ettiği nokta, on sene içinde müttahid devletle bir muahede ile bağlanmış bir müstakil Filistin hükümeti teşkil etmektir" maddesinin fiili bir istiklali öngörmediği için endişe ile karşılandığına yer verilmiştir. Bunun gerekçesi ise, kurulacak müstakil devlette Yahudilerin de iştiraki konusunun belirsizliği olmuştur. On yıllık süreç sonrası kurulacak olan müstakil devlet konusunda kesinlik olmadığı yer verilmiştir. Beyaz Kitap'ın sekizinci maddesinde yer aldığı belirtilmiş olan, İngiltere Hükümeti'nin mandater devlet olarak Filistin'in halkının kendi idari hakkını ivedilikle kullanması gerektiği ifadesi Arap Yüksek Komisyonu'nca gerçekçi bulunmamıştır. Bunun gerekçesi ise İngiltere'nin yirmi yıldan fazla Filistin'i doğrudan idare etmesine rağmen

⁵⁹ Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 194;

⁶⁰ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, 58-59; Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 192-194.

⁶¹ Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 192.

⁶² B.C.A., 030-10-0-0/ 265-788-22.

bölgedeki halka kendini doğrudan idare etme hakkını vermediği olarak açıklanmıřtır⁶³.

Arap Yüksek Komitesi Filistin’de bir Yahudilerin milli vatanının kurulması yönünde karara ise, “*Arap milleti, Yahudiler için milli bir vatan tanımaz ve onu en mukaddes hukukuna tecavüz eden ve kuvvete dayanan bir açık düşmanlık sayar. Filistin’in yirmi seneden beri çektiklerinin başlı sebebi bu milli vatan meselesi olmuştur. Nice felaketler, ayaklanmalar, kan dökmeleri, umumi harabiyet hep o yüzden oldu*” şeklinde cevap vererek, İngiltere hükümetinin bu tutumunun Filistin’deki sorunların devam etmesinden başka bir sonuç doğurmayacağını ifade etmiştir. Yahudi göçleriyle ilgili ilgili ise Beyaz Kitap’ta “...eğer Araplar kabul istidadını gösterirlerse imparatorluk hükümeti, muhaceret yoluyla Yahudi milli vatanının genişlemesine müsaade eder. Bu ancak bu suretle olur. Filistin Arapları kabul istidadı göstermedikçe artık Yahudi muhaceretine müsaade edilmez...” ifadesinin Arap Yüksek Komisyonunca olumlu karşılanmış olduğu, ancak daha önceleri Yahudi göçlerine karşı itirazlar yapılmış olmasına karşılık bu göçlerin devam etmiş olduğu ve bu nedenle bu sözün güven vermediği belirtilmiştir. Beyaz Kitap’ta bölgedeki Yahudi nüfusunun 450.000 kişiye ulaşmış olduğu buna rağmen 75.000 yeni Yahudi göçmenin daha Filistin’e gelmesine izin verilmesi komisyon tarafından kabul görmemiştir. Beyaz Kitap’ın kararları belirtilen bu gibi gerekçeler nedeniyle ret edilmiştir⁶⁴.

17 Mayıs 1939’da yayınlanmış olan Beyaz Kitap Yahudiler tarafından da çeşitli gerekçelerle reddedilmiştir. Bu belgenin Dr. Weizmann’a ulaştırılması sonrası sinirlenmiş olan Dr. Weizmann Bakan MecDonald’ı ihanetle suçlamıştır. Filistin Yahudi Ajansı bu belgenin yayınlanmış olduğu gün beş maddelik bir bildiri yayınlayarak, Yahudi göçlerinin sınırlandırılmasını eleştirmiştir. Ayrıca İngiltere’nin bu yeni politikasının, Yahudi halkına kendi ata yurdunda kendi milli yurdunu yeniden kurma hakkını reddettiği belirtmiştir. İngiltere’nin kendisinin dostu olan Yahudileri Arapların eline teslim ettiği ifade edilmiştir⁶⁵. Ayrıca Filistin Yüksek Komiseri Herbert Samuel, daha önce kurulmuş olan Peel Komisyonu üyeleri Filistin’in Arap çokluğuna dayanan bir hükümet haline gelmesine yarayacağını düşünmüş oldukları Beyaz Kitap siyaseti eleştiren beyanatlarda bulunarak, Filistin limanının Yahudi göçlerine açık tutulması için imza toplamışlardır.⁶⁶ Sonuç

⁶³ B.C.A., 030-10-0-0/ 265-788-22.

⁶⁴ B.C.A., 030-10-0-0/ 265-788-22.

⁶⁵ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, 59-60.

⁶⁶ Karasapan, *Filistin ve şark-ül Ürdün*, Cilt 2, 195.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

olarak yayınlanmış olan Beyaz Kitap iki topluluğu da memnun etmemekle birlikte Filistin’de Arap-Yahudi çatışmalarının şiddetle devam etmesine neden olmuştur.

İkinci Dünya savaşı sırasında Hitler’in etkisiyle Filistin’e Yahudi göçü hızlanmıştır. Bu göç dalgasının ABD’ye de yönelmiş olması bu ülkenin de Filistin ile ilgilenmesine yol açmıştır. İkinci Dünya savaşı sonrasında güçsüzleşen İngiltere, Filistin meselesinin çözümüyle ilgilenmeyince konuyu Şubat 1947’de Birleşmiş Milletlere taşımıştır. Bunun sonucunda Birleşmiş Milletler bünyesinde Filistin Özel Komitesi kurularak, Filistin’e inceleme yapmak için bu komite Filistin’e gitmiştir. Çoğunluk ve azınlık planı olarak anılan iki plan hazırlanmıştır. Bunlardan ilki Çoğunluk Planı; Filistin’de bir Yahudi birde Arap devleti ile Kudüs’te Birleşmiş Milletler gözetimi altında uluslar arası bir bölge kurulması talep edilmiştir. İkincisi plan ise Azınlık Planı; Filistinli ve Yahudilerin bir arada yaşacağı, merkezi Kudüs olan federatif bir devlet kurulması öngörülmüştür. Araplar, Çoğunluk planını Filistin toprak bütünlüğünü bozduğu gerekçesiyle, azınlık planını ise bölücü amaçla oluşturulduğu gerekçesiyle reddetmiştir. İngiltere, Genel Kurul’daki oylamayı beklemeyerek 1947 Eylül ayından Filistin mandasının 15 Mayıs 1948’de sona ereceğini ilan etmiştir⁶⁷.

İngiltere’nin kararı üzerine Yahudiler, Filistin topraklarının çoğunda Arap nüfusunun çoğunlukta olmasına rağmen Yahudiler Haganah ve Irgun örgütleriyle Filistin’de eylemler yapmışlardır. Yahudi Irgun örgütü en korkunç eylemlerinden birini Kudüs yakınlarındaki Dayr Yasin köyünde 250 sivili katletmiştir. Bu yaşananlara rağmen İngiltere, bölgede güvenliği sağlamak yerine bölgeden çekilmenin hazırlıklarını yapmıştır. Bölgede devam ederken 29 Kasım 1947’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Filistin’in taksimi konusunda yaptığı oylamada lehte 30 aleyhte 13 oy varken, 10 oy da çekimser çıkmıştır. Bu sonuç ile Filistin’in biri Arap diğeri Yahudi devleti olarak iki devlete bölünmesi, Kudüs’te ise uluslararası statü oluşmasına karar verilmiştir. Cleveland, bu sonuçla ilgili Charles Smith’in “*Filistin’deki Siyonist başarıları nasıl olursa olsun, Birleşmiş Milletlerde zafer aslında ABD’de kazanılmıştır*” şeklinde sonucu değerlendirmiş olduğunu dile getirmiştir.⁶⁸ Garaudy, Amerikan Kongresi üyesi H. Simith’in Filistin’in

⁶⁷ Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 292-295; *Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını*, 11-13.

⁶⁸ Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 295.

bölünmesiyle ilgili kararı sonrası şu ifadelere yer vermiş olduğunu belirtmiřtir⁶⁹:

“Taksim oylaması kararı (nın) kabulü için oyların üçte ikisi gerekiyordu... Oylama iki kere ertelendi... Haiti, Liberya ve Filipinlerin oyları belirleyici oldu. Bu oylar üçte iki çoğunluğun sağlanmasına yetti. Daha önce bu ülkeler taksime karşıydılar... Delegelerimiz, resmi görevlilerimiz ve Amerikan vatandaşları tarafından yapılan o baskılar, kınanması gereken bir davranıştı.”

Bu bağlamda 1948 yılına geldiğinde ise Siyonistler kendilerine bırakılan toprakları denetim altına alarak, Arap topraklarının bir kısmını da ele geçirerek 14 Mayıs 1948’de Bağımsızlığını ilan etmiřtir⁷⁰. İsrail devleti kuruluşundan önce 1944’te Filistin’deki toplam nüfus 1,764,000’dir. Bu sayı içerisinde Arapların nüfusu 1,179,000 iken, Yahudilerin nüfusu 554,000’dir. Bu sayılar 1948 yılında toplam nüfus 2,062,000’e yükselmiştir. Bu nüfus içerisinde Arapların sayısı 1,415,000 iken, Yahudilerin sayısı 650,000 olmuştur. 1918’de Filistin’deki 6,580,755 hektarlık toprağın 162,500 hektarı yani %2.5’i Yahudilerin elinde bulunuyorken, Mayıs 1948’de 372,925 hektara yani %5.67’ye yükselmiřtir⁷¹.

Sonuç

19. Yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte Avrupa’da ulus-devlet fikrinin gelişmesiyle Yahudi düşünürler arasında ortaya çıkmaya başlayan ulus-devlet düşüncesini geliştirme çabaları Theodor Herzl’in ile en üst noktaya ulaşmıştır. 19. yüzyılın sonlarında Theodor Hezl’in öncülüğünde 1897 yılında Basel’de toplanmış olan I. Siyonist Kongresi sonrası Siyonizm hareket bir dinamizm kazanmıştır. Yahudiler için bir yurt olgusu bir Yahudi devleti düşüncesine doğru evirilmıştir. Bu bağlamda destek arayan Siyonistler Osmanlı Devleti nezdinde yapmış oldukları girişimler karşılıklı bulamayınca yönleri İngiltere gibi dönemin önde gelen devletine çevirmişlerdir. Bu yöneliş Orta Doğuda çıkarların birleştiği; yani Siyonist fikrin savunucuları için bir Yahudi devleti kurma düşüncesine hizmet ederken diğer yandan İngiltere gibi devletlerin Orta Doğu özelinde çıkar mücadelesi dayanak teşkil etmiştir.

⁶⁹ Roger Garaudy, *İlahi Mesajlar Toprağı Filistin*, Çev. Cemal Aydın, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2018), 369-370.

⁷⁰ Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 292-295; *Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını*, 11-13.

⁷¹ Türkkiye Ataöv, “Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail’in Kuruluşuna Kadar, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt.25, S.3, Ankara, (1970), 52-53.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

Yahudilerin Filistin'e yönelişi 1897 sonrası ortaya çıkan politik Siyonizm ile birlikte tarihsel süreçte benimsemiş oldukları vaat edilmiş toprak vurgusunun artık dini kisveden çıkıp siyasi bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. I. Dünya Savaşı sonrası İngiltere Dışişleri Bakanı Balfour tarafından ilan edilen Balfour Deklarasyonu ve sonrasında Filistin ve çevresinin İngiltere mandasına verilmesi hem Siyonizm taraftarları hem de İngiltere için dönüm noktası olmuştur. Siyonistlerin, Filistin'den toprak satın almalarıyla başlayan sürecin I.Dünya Savaşı boyunca da bölgedeki İngiliz güçlerinin de desteğiyle müstakil bir devlet olma gayreti, bölgedeki Arapları rahatsız etmiştir. Bu gelime sonrası Filistin'e hızlanmış olan Yahudi göçü 1920 sonrası hem bölgede Arap-Yahudi çatışmalarını hem de nüfus dağılımını etkilemiştir. Filistin'in İngiliz mandası altına verilmesi sonrası bölgeye yönelen Yahudi göçlerinin artması Arap-Yahudi çatışmalarına neden olmuştur. Filistin manda yönetimi artan çatışmaları sona erdirmek için çeşitli komisyon kurarak bölgedeki durumla ilgili raporlar hazırlatmış olsa da bu raporlardan çıkan sonuç bölgedeki karışıkların engellenmesi bir tarafa, çatışmaları daha da şiddetlendirmiştir.

Filistin'de yaşayan Arap toplumu İsrail Devleti kurulana kadar, dünyanın değişik yerlerinden buraya gelen Yahudilerin yerleşmelerini engelleme, demografik yapının Yahudiler lehine gelişmesine karşı durma ve kendi öz topraklarına sahip çıkma mücadelesi şeklinde karşılık bulmuştur. Artık Filistin için taksim planları gündeme gelmiştir. Nihayetinde 1947 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşülüp oylama sonucu kabul edilmiş olan taksit planı sonrası Theodor Herzl'in öncülüğünde 1897'de toplanan I. Siyonist Kongre'de ortaya konmuş olan Yahudi devleti fikrinin kabulüyle sonuçlanmış ve 1948 yılında İsrail Devleti kurulmuştur. Tarihsel süreçte yüzyıllardan beri süregelen Filistin meselesi sadece 20. Yüzyılda değil günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu dinamizm İsrail Devleti'nin kuruluşuyla sona ermemiş, 21. yüzyıla taşınarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 030-10-0-0/ 265-788-22.

2. Telif ve Tetkik Eserler

Güç, Ahmet. "Mabed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedi*, C.27, Ankara (2003): 276-280.

Boyer, Alan. *Siyonizm'in Kökenleri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Karasapan, Celal Tevfik. *Filistin ve Şark-ül Ürdün Cilt 2*, İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1942.

Göze, Ergün. *Siyonizm'in Kurucusu Theodor Herzl'in Hatıraları ve Sultan Abdülhamit*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995.

Armaoğlu, Fahir. *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*, Ankara: İş Bankası Yayınları Ankara, 1994.

—————. *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:362, 1975.

Kara, İlyas. *Hamas: Bir Direnişin Perde Arkası*, İstanbul: RA Yayıncılık, 2006.

Kitab-ı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit (1976), İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 1969.

Çelik, Mehmet. "Filistin'e Yahudi Göçleri (1920-1926)", Edt: Mehmet Çelik, Alev Duran, *Türkiye'nin Bölgesel Sorunları Osmanlıdan Günümüze Ortadoğu*, İstanbul: Hiper Yayın, 2020.

M. Lutfullah Karaman, "Filistin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedi*, C.13, İstanbul, (1996): 89-103.

Öke, Mim Kemal. *Kutsal Topraklarda Masonlar, İhanetler, Komplolar, Siyonistler, Aldanmalar*, İstanbul: Çağ Yayınları, 1990.

—————. *Siyonizm'den Uygarlık Çatışmasına Filistin Sorunu*, İstanbul: Ufuk Kitapları, 2002.

Tellioğlu, Ömer. *Filistin'e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2018.

Turan, Ömer. *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, İstanbul: Yeni Şafak Gazetesi Yayınları, 2003.

Johnson, Paul. *Yahudi Tarihi*, Çev. Filiz Orman, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2000.

Bali, Rıfat N. *Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü (1946-1949)*, 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Gürkan, Salime Leyla. "Yahudilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.43, İstanbul, (2013): 187-197.

Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri

_____ "Yehova", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.43, İstanbul, (2013): 390-391.

_____ "Yahudi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.43, İstanbul, (2013): 182-184.

Kocabaş, Süleyman. *Vaat Edilmiş Toprak Filistin İçin Mücadele Türkiye ve Siyonizm*, İstanbul: Vatan Yayınları, 1987.

Garaudy, Roger. *İlahi Mesajlar Toprağı Filistin*, Çev. Cemal Aydın, Timaş Yayınları, İstanbul, 2018.

Arı, Tayyar. *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset Savaş ve Diplomasi*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2005.

Ataöv, Türkkaya. "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.25, S.3, Ankara, (1970): 29-66.

Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 1997.

Hollstein, Walter. *Filistin Sorunu*, Çev: Cemal A. Ertuğ, İstanbul: Yücel Yayınları, 1975.

Cleveland, William L. *Modern Ortadoğu Tarihi*, Çev. Mehmet Hamurcu, İstanbul: Agora kitaplığı, 2008.

3. Elektronik Kaynak

Melka, R. *Nazi Germany and the Palestine Question*, <https://www.jstor.org/stable/4282292>, Erişim Tarihi: 5.12.2019.